

Pesti ügető

A század elején, „boldog” békeidőkben, a lapok verses kromjainak kedvenc témája volt a lóverseny s a korabeli társadalmi regényekből nem hiányozhatott a rokonszenves, de könnyelmű fiatalember, aki vagyonát, szülői örökségét, majd néje hozományát is lóversenyre költötte. A magyar polgárosodás e korszakában, amikor az arisztokráciát majmoló középosztály sóvárgó irigységtől s olthatatlan keveredési vágytól üzve minden alkalmat megragadott, hogy legalább külsőségekben utánozza a felette trónoló vezetőosztályt, a lóverseny fontos szerepet játszott és társadalmi eleganciája eszelen túlzásokra ragadtatta a polgárságot. A felülről leáramló epidémia a még öntudatlan kispolgári fés munkásrétegekre is átragadt, a túl előkelő lóversenyek mellett megszületett a demokratikus ügető s ezzel Budapest kispolgári és proletár tömegei olyan szórakozáshoz jutottak, mely mindmáig hűen tükrözi ferde és egészségtelen életfelfogásukat. De ma már az ügető Budapest szegényeinek talán legfőbb tömegszórakozása, tízezrek hódolnak e szenvedélynek s nincs olyan szűkség, nincs olyan kényszer, mely visszatartaná őket attól, hogy heten-

ként kétszer-háromszor ki ne záródo-
koljanak az ügetőpályára. Pedig „mi-
nőség” szempontból — ha nem ildom-
talan e szó — a lóverseny rosszabb,
mint az ital és kárhuzatosabb, mint a
kártya szenvedélye, mert kielégíthet-
len s a kockázat mellett szüntelenül
ott csillogtatja a mesebeli lehetőség
reményét. Még a jómód, a pénz birtoko-
sai sem mentek e csábítástól, hogy len-
nének mentek a munka, a robot nines-
telenjei, akik egy életen át remélik,
hogy sorsuk mégis jobbra fordul s
valahogy napfényre jutnak. A falusi
nép legendaszömjé a népmesékben vi-
rágzott ki s a „puszták népe” egy me-
sebeli királyfitól várta szabadulását; a
nagyváros szürke köregetegében más-
kép „álmodik a nyomor” s itt mese-
beli királyfi helyett mesebeli zsolókól
várják a megváltást. „Egyszer
volt, hol nem volt egy csodálatos
királyfi” — mesélhette nagyanyó
ámuló unokáinak a behavazott tanyán
s amikor a sors mostohasága a vá-
rosba verte a felcseperedett unokákat
— a városba, ahol kifutók, boltiszol-
gák, altisztek lettek —, ők már így
mondták tovább a mesét: „Egyszer
volt, hol nem volt egy csodálatos ló-
verseny...”

Az első helyen...

Két óra felé jár az idő, a piszkosan
szürke tavaszi égből lassan csepereg
az eső az ügetőpályá mamuttribünjei-
nek pléhfedelére. Fűsikeltő zsvaj,
a Keleti felől még egyre hömpölyög a
tömeg, a turflapok árusítói rekedt ordi-
tással furakodnak előre s a jegyze-
dők kétségbeesett igyekezettel tépik a
jegyeket. Még egy jó félóra lehet a fu-
tam indításáig, de az első hely tri-
bünje körül már áthatolhatatlan a
nyüzsgés és az üvegfalú, fűtött étterm
kerék asztalait is mind lefoglalták. A
ringben, ahol ötpengős különjegy
kell váltani, most érkeznek a book-
makerek s már ott szaglászni körü-
löttük az örök mindentudók is. Nyugal-
talan, fojtott a hangulat, a férfiak
zsebregdelt kézzel állnak a pénztár
előtt, bámulnak a ring felé s áhitato-
san lesik a „nagy fogadó” mozdula-
it. Még nem alakult ki a légkör,
a levegő még nem telítődött meg a ver-
seny sajátos nyugtalanságával (amikor
a fogadók összetévesztik izalmukat az
öszönökkel), most még pelyhűdten
ténferegnek a pénztár és a ring között
s szárnyaszegetten, de reménykedve
állítják meg egymást: „Na, mit tud?”
A kérdés látszólag mellérendelt jel-
legű, szenttelen és közönyös, de a szem-
ek csillogása s a hang alig észre-
vehető remegése elárulja, hogy a kér-
dező titokban reménykedik s boldogan
fogadna minden véleményt. A bizony-
talanság rosszabb, mint a kétely s ha
egy bedobott tipp kiváltja az első két-
kedést, ha fel lehet kiáltani: „az rossz
ló”, akkor már megindult egy aktív
folyamat, mely elozlatja a kezdeti
homályt és tájékozatlanságot. A foga-
dóknak szükségük van valamire,
amibe belekapaszkodjanak, az athéni
filozófussal együtt kiáltják: *mondj vala-
mit, hogy megcáfolyjak s ez a cá-
folat, ez a visszautasítás elég arra,
hogy életremossa öntudatukat s moz-
gásba lendítse asszociációs pályájuk-
at...*

De már a ring is megélné, az
ügnökök ide-oda cikáznak s feltett
kalappal tárgyalnak ügyfeleikkel;
egyre több a titokzatos arc és sokat-
mondó gesztus s szaporodnak a süg-
dolódzók is, akik félrevonják bizalma-
saikat s ellentmondást nem tűrő han-
gon jelentik ki: „Apám, ne marhuljon,
ez biztos tipp”.

Félpercig elhal a tömeg moraja, a má-
sodik és harmadik helyen szorongó
ezrek is elesenednek s a megafón
hangja mint profétai kinyilatkoztatás
belengi a teret... Utána ismét felzúg
a tömeg, a totalizátor-gépek billentyűi
vadul kattogni kezdenek s most már
döntésre szánja el magát az is, aki
mindeddig habozott. Már az istállók
körüli is nagy a mozgás s a pálya tulsó
végén, a tribünökkel átellenben, mesz-
sziről villan a gumirádlin ülő hajtók
szines blúza és sapkája... „Tíz perc
mulva start” — hörgi a megafón s

kortyogó hangot ad, mint a vízvezeték,
amikor az utolsó csepp vizet issza. Az
izgalom egyre magasabb régiókba
csap, az ügnökök izzadt markukban
gyűrött papírpénzt szorongalva vörös
arccal loholnak, az istállótulajdonosok
kövér bukszákat rángatnak elő, „ezret
akarok nyerni” — szíjjant szivarjából
egy fezőrkülső férfi s rádúpláz
monoklis társa: „Inkább csípd vissza
azt, amit vasárnap leadtál...”

A polgárság álarcát felöltve, idegük-
ben a rossz szenvedélyek fekélyeivel,
kik szoronganak itt a lopáták dobba-
nását várva, 1942 tavaszán, szinte időt-
len semmittevésben, kívül a háború
borzalmán, kívül az idők vajadásán,
s kívül az emberi lelkiismereten? Kik
ezek a férfiak és nők? Micsoda té-
velygés sodorta őket e helyre, hogy az
emberiség nagy döntésének idején, mi-
kor annyi alkalom lenne nemes aggó-

Akik fillérekben játszanak...

A harmadik helyen (tulajdonképpen
azt kellene írni: a harmadik osztá-
lyon) más kép fogadja az érkezőt!
Budapest ágrólszakadt szegényei, a
külvárosok kisenberei, a máról hol-
napra élő nincstelenek, a kapzsi kis-
polgárok s a munkásosztály eltévedt-
jei verődtek itt össze a céltalanság-
ban. Itt vannak mind. Kopott és
rossz ruhákban, lyukas cipőkben, sá-
padtan és betegen, kancsin és bé-
nán, félkarral és a szemükön fekete
kötéssel, tolókosiban és mankóval,
bicegve és dadogva, itt tépik, szag-
gatják, gyömöszölik egymást, szu-
szognak és zihálnak, szimatolnak és
alkudoznak, rimázkodnak és riká-
csolnak, lovak nevét suttojják és
típket kunyerálnak. Innen messze-
esik a ring, az ügető Olymposza, ide
nem szivárogo be semmi a „bukik”, a
beavafottak, az istállótulajdonosok jól-
érettségéből s ha akad is egy kop-
pott, esőkabátos ember, aki ilyen vagy
olyan információval kérkedik, hi-
telre nem talál s ajánlatának nincs
hatása. Ósrégi, évtizedes, sunyi és
ravaszdi játékosok járnak ide is, s
egyre hallgatnak, a szimatjukra, vagy
ahogy a maguk fűlsértő zsargonjában
mondják: „a spúrra”. Ha már
döntöttek s kezükben a kétpengős ti-
kelt, akkor kezdődik csak számukra a
igazi feladat: betársulokat keresni!
Kétpengős tikkelt gyakran tíz, de
esetleg húsz ember játszik, mind kop-
pott, földhözragadt szegényember. A
tikettulajdonost lippjéért „prémium”
illeti meg s azt is javára írják, hogy
a betársulóknak nem kell sorbaáll-
niok a pénztárnál. Az eljárás tehát
az, hogy a tikettulajdonosok kezük-
ben papírral, ceruzával megállnak a
tömeg közepén s forkukszakadtából
kiabálják tippjüket. Bábéli zűrzavar
támad s zerte a tribünök alatt, a
korlátoknál negyven-ötven ember
igyekszik túlkibálni egymást. „Hét-

dásra, ilyen „emberhez nem méltó”
gondjuk legyen? A férfiak öltözete
„köruti”, sok a kikönyökölt kabát, a
fényes gallér, a foszlott nadrág s a
zsiros kalap. A nők sem sokatfigerők,
jó értelemben vett úriasszony nem jár
ide, néhány fezőr, egykori tripótulaj-
donos, kávéházi lovag hozta csak el
platinaszőke barátnőjét s a fűtött ét-
teremben ül néhány félreérthetetlen hi-
vatású hölgy... Idősebb nőket már
sűrűbben látni, őszhajú, nagymamásan
tisztas öregasszonyok, feketeruhás
józsefvárosi özvegyek dobolnak fony-
nyadt és száraz ujjakkal az asztal lap-
ján... Elhagyottan, magányosan, go-
noszul az öregség rigolyáival ülnek itt,
de őszintébbek, mint a férfiak, akik
szájukat rágya sápadtan rejtegetik iz-
galmukat s föllyesen társalognak
egymással. A polgári lét mindenütt je-
lenlévő álszemérme ez, az alantas ösz-
tönököt mindig kínos igyekezet ta-
karja és senkisémm vállalja egy helyzet,
egy önmaga teremtette állapot társad-
almi konzekvenciáit. Pedig e figurák
érdekességét a hely s az alkalom
szabja meg. Csak itt és csak most ér-
dekesek, igazi jelleműeknek a környe-
zet szolgált hátteret, éles fényben áll-
nak s szinte bántó leplezetlenséggel
játszódik areukon a kapzsiság, a nye-
részkedési vágy, a könnyű haszon, a
vesztéstől való hideglelés félelem
rút vonaglása. Azért érdekesek, mert
itt vannak s mert tudnivaló róluk, hogy
miért vannak itt. Jellem és környezet
összhatása nélkül más helyen és más
alkalommal érdektelenek is lehetnek.
Egy hatalmastermetű, keménykalapos
férfi fojtott hangon alkuszik az egyik
ügnökkel, egy köpöcs, rövidnyakú és
rövidlábú emberke lihegve fut a pénztár
felé s memorizálva motyog: „ötös-
nyolcas helyre, ötös-nyolcas helyre...”;
egy karsú, beteges külsejű nő guk-
kerrel kezében néz az istállók felé s
egy fiatal, nagyon jól öltözött házaspár
hangosan, csúnyán veszekszik...
„Start-hoo! Start-hoo!” Dömbölő re-
kedten a megafón, a pénztárablakok
hirtelen levágódnak, a „bukik”, nya-
kukban hatalmas börtökáikkal, a ring
körkerítésére állnak, az étterm közön-
sége az üvegajtókhoz tódul s a messze-
ségben lecsapódik a startzszó...

tizenegy, oda-vissza, nyolc-három,
oda” — ordít egy ragyásképű, ke-
ménykalapos ember; „egyes-hatos
oda, kilences-hármas oda-vissza” —
harsog mellette egy puffadtarcú, top-
rongyos kis öreg, akinek haja a nya-
kába lóg s lebegő felőtőjét cukor-
spárga tartja össze; „veszek, ötös-
hatos” — dömböl egy csizmás, ba-
juszos bácsi, aki balkezét kék köté-
nyében tartja s jobbujában füstölő
pipát szorongat; „itt az esélyes szám,
ne mulassa el” — hadonászik egy
telképű, betegesen kövér fiatalember
s szájában diabolikus gyorsasággal
perget egy fogpiszkálót; „hetes-egyes,
biztos tipp” — rikácsol egy szalma-
színhajú démon s izalmában kilép
kopott, sárga félcipőjéből... Minden
kiabálót, mint valami árverésen, kis-
csoport vesz körül, innen is, onnan
is kinyúlik egy kar s jelentkezik a
társulók. A ragyásképűnek, meg
egy lilanadrágos kőművesnek van
a legtöbb „kucaftja”. Alig győ-
zik járni a ceruzájukat s ar-
cukról csurog a veríték. Hajlott-
hátú néni ke bújik elő, fején szá-
zadeleji kalap, fonyadt karján
cérnakesztyű, fülében vatta. „Egy ti-
zessel az odába” — hajol a rövid-
látók bizalmatlanságával a ragyá-
képű arcába s már mondja is a ne-
vét: *Krubnyánszky*. Tagolja a szót,
gyanakodva ráhajol a papírra s a ra-
gyásképű izeg-mozog. „Csak azt
írom, hogy Krub — magyarázza —
mert úgy rövidebb.” De az öregas-
szony nyilván süket, annak beszélhet.
„Nem *Krub*, kérem, mi az, hogy
Krub? *Krub-nyánszky*!” — tagolja a
nevet s megfogja a ceruzát. A ra-
gyásképű ordít: „Nem fér ki, mama,
nem érti? Nem-fér-ki!” — „De nekem
így nem kell, csak ha az egész
odairjal Engem már itt becsaptak
egyszer” — makacsodik az öreg-
asszony s nem tágit addig, amíg ké-

rését nem teljesítik.

A fogadók s a hajtók viszonya
egyoldalúan bizalmas. A futamok
előtt az elvágató gumirádlitak pisz-
szegés vagy biztatás fogadja, aszerint,
hogy milyen népszerű a zsolé. „Fey-
zel úr, mint a tavaly, levágni az egész
bandát” — ordít az elvágató foga-
tok után egy vörösnyakú férfi. „An-
nak ugyan kiabálhatsz, nagy mákher
az is” — legyint egy félkarú ember.
„Mit beszélsz — támad rá egy po-
mádészagú ifjú — a ló az bírja a
távot, a hajtótól függ minden.” Az
ifjúnak sokan helyeselnek, de a fél-
karú nem hagyja magát. „Beszélj,
bolond, beszélj!” Most megszólal a
vörösnyakú is, aki a császár lehet e
körben: „Hajtóhiány van, az a baj,
urak.” Hajtóhiány? — gúnyolódik a
félkarú. — Én is tudok hajtani” s
mellét döngeti. A vörösnyakú közel
hajol hozzá s durván megfogja az
állkapását: „Te tudsz hajtani? A
kécské! odaláza” — inti le. A vita
nevetésbe fullad...

A pénztárakon túl, a kerítés mel-
lett, ahol aránylag kisebb a tolongás
és a lárma, két fekete vénasszony
sügdolódzik, mintha két varjú tola-
szkodna. Az alacsonyabbik, bo-
szorkaarú banyán férfifelölt, hegy-
mászobakancs s balkezeben egy or-
mótlan utazótáska, melyet foszló-
szegélyű lámpabéllel csavart a bal-

karjára s a derekára. Ez a kézipénz-
tára. A társa ijeszten kövér és
tagbaszakadt vénség. Ősz feje, nyaka,
felsőteste egybefolyik s eltüntet
emberi formáit, vannak ilyen el-
hízott vénasszonyok, akik lompos tes-
tükkel a természet szerelenségét tük-
rözik vissza. Ő is férfikabátot hord s
apróka gonoszul villogó szeméhez tö-
rött szemüveget szorít. Mindketten egy
harmadik vénasszonyt figyelnek, aki a
kassa előtt állógál. „Ó mire tesz?”
— viczorog a bakancsos banya s dere-
kán megrántja a lámpabelet. „Nem tu-
dom” — sziszeg gyöflöködve a kövér
s aszmatikusan köhög. „Á, az a jó,
amit mi tettünk, Irmuskám” — hízeleg
az első s foghíjjas szájával félelmete-
sen mosolyog. „Jó, jó — fanyalog a
másik — de ő attól a lovászfűtől vette
a tippet, tudja...” „Irmuskám —
vegédeskedik a bakancsos — meg-
álmodott szám az mindig jó”. Hirtelen
gonoszul villan az arca s ráncai össze-
futnak, mintha nagygyűlést tartaná-
nak. „Tudja maga mit kap ő a lovászfű-
től?” A húsmassza füléhez hajol és
sunyin süg valamit. „Hi-hi — rázza a
nevetés a másikat — maga csak nem
javul meg Lincsikém.” A kakancsos
diadalmasan névet s most már önhit-
tel kiabál: „Pukkadjon meg ő a tipp-
jével, meg a lovászfűjével együtt,
csak jöjjen Irmám, ne féljen” — s az-
zal megindulnak a korlátok felé.

Győztesek és nyertesek

A lárma szinte elviselhetetlen, az
izgalom a tetőfokára hág. A pénztár
gépei dühösen kattognak s a mega-
fón egyre vesztjóslóbban dömböl. A
kikiáltók már berekedtek, a ragyá-
képű listája megtelt s most ott szor-
rong hívei gyűrűjében. Leplezette-
nebb, őszintébb s nyíltabb itt min-
denki, mint az első helyen, képmuta-
lásnak, álszeméremnek nyoma nincs.
A szegénység elől és szerepsé után
futnak e boldogtalanoak, a rejtélyes,
csodálatos, incselkedő szerencsét
akarják egyszer ölbekapni s lohol-
nak a nyomában lelkesen és megható
buzgalommal... Egy percen belül
indul a futam, a tribünök zsúfoltak,
a korlátok mellett heringként prése-
lődnék az emberek s mindenki haj-
lama, rigolyája, idegbaja és kaba-
laja szerint várja a startot. A ra-
gyásképű elparancsol maga mellől
mindenkit, hátatfordít a pályának,
befogja a szemét; a lilanadrágos kő-
műves egyetlen ép gombját szoron-
gatja s egy rejtélyes dalt füttyöl; a
szalmaszínhajú démon szájába veszi
mind a tíz ujját akár egy kigyerek
s ajkát nyaldossa; a vörösnyakú pe-
dig a korlátoktól dől és sápadtan haj-
toztatja: „En vesztek, az én lovam
nem jön be, én vesztek, én vesz-
tek...” — A tribün felhőrdül, a lo-
vak most rugaszkodtak el, az indu-
latok hullámváza végigsöpri a töme-
get. — Óhó, drága Óhó, hozd a
pénzemet — sikolt egy vénasszony;
én vesztek, én vesztek — hadarja
a vörösnyakú; — fogják a lovat
— adja ki a vészkiáltást a fél-
karú; „nézzék, nem bír fordulni”
— liheg könyörgő hangon a pomá-
dés; „beszorítják, beszorítják a
gazemberék” — könyörög segítségért
a kőműves, de a tribün egyetlen dia-
dalordítás, a verseny eldőlt. Az előbb
még kétkedőkben és reménykedők-
ben összefolyt a tömeg, most a Vö-
rös-tenger kettévált s már csak győz-
tesek és vesztesek vannak. A ragyá-
képű földhözvágja a kalapját s in-
diántáncba kezd; — s mindenki
bődül, bomlik és hadonászik.

Nem nyert a félkarú, oda az
olajbarna brácsás pénze, a barkós
fiatalember is hiába írta versét a bu-
kik ellen s a két banya is bottal üt-
beli pénze nyomát. A bakancsos úgy

áll, mintha villám sújtotta volna.
„En nem értem, én nem értem” —
síránkozik — „hisz megálmodtam”. —
Az elhízott dühtől vörösön valón
ragadja: „A maga álma, az is ér
valamit. Egy pengőt beadni ilyen
vacakságba.” A bakancsos boszorka
könyörögve összeteszi a kezét: „De
ha helesre álmodtam, Irmuskám.
Hát mit tegyünk? Értse meg, helesre
álmodtam s mikor felébredtem, rögtön
felírtam a nachtkastlira... Jöj-
jön el, most rögtön jöjjen el hozzám
— kap új erőre — s nézze meg a
hetest anachtkastl in... „De a kö-
vérrel nem lehet bírni, fújtat és li-
heg, mint egy vadkan.

Esteledik. A tömeg egyre bágyad-
tabb, az izgalom lassan felőrli az
idegeket s egy fokkal mindenki fá-
radtabban üvölt, bög és hadonászik.
A fillérek ma is elvádoroltak, a
zsebek ma is kiürültek, a pénz-
tárcák ma is meglaposodtak. A esal-
lódás, a kiábrándultság rendeket vág
a tömegben, akik kiestek a verseny-
ből és megkopaszodtak, görnyedten
ülnek a kerítés tövében, három ku-
bikos már hozomra kártyáznak s a
nyertesek sunyin számolják a pénz-
züket. „Többet ebben a bűdös ét-
ben nem játszom” — fohászodik va-
laki, „starthoz, starthoz” — böm-
bölnek a megafónok, „még egy-
szer megpróbálom” — kapja fel a fe-
jét egy kéklázós munkás s a Keleti
felől hosszan, szíváfájdítóan vonat-
füttyü hasítja át az eget. Esteledik s
a türelmes barna földet lassan elbor-
ítják a gyűrött tikkelt...

Arató András